PROVINCIE

Noord-Holland

Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland

Blaricum

Gemeentebeschrijving,
herziene versie, mei 1992

Foto omslag:
Woonhuis uit 1927 van de architect Wouter Hamdorff, gebouwd in de voor Het Gooi zo karakteristieke landhuisstijl met rieten kappen e.d.

Inhoud

Verantwoording *5*

1. Inleiding *7*

2. Bodemgesteldheid *9*
2.1 Bodem en reliëf *9*
2.2 Afwatering *9*

3. Grondgebruik *11*
3.1 Agrarisch grondgebruik *11*
3.2 Niet-agrarisch grondgebruik *11*
3.3 Landschapsbeeld *12*

4. Infrastructuur *15*
4.1 Landwegen *15*
4.2 Waterwegen *16*
4.3 Dijken en kaden *16*
4.4 Tram *16*
4.5 Militaire infrastructuur *17*

5. Nederzettingsstructuur *19*
5.1 Nederzettingsstructuur en uitbreidingsplannen *19*
5.2 Bevolkingsontwikkeling *20*
5.3 Dorp *21*
5.4 Bebouwing buiten de kern *23*

6. Bebouwingskarakteristiek *27*

Verantwoording inventarisatie *31*

Geraadpleegde werken *33*

Herkomst afbeeldingen *35*

Afbeeldingen *37*

Register *51*

Colofon *55*

Verantwoording

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is ontwikkeld op initiatief van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur om geheel Nederland te inventariseren op het gebied van architectuur en stedebouw uit de periode 1850-1940. Het project wordt, in samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, uitgevoerd door de provincies en de vier grote steden.

De doelstellingen van het MIP zijn:
- het verkrijgen van een landelijk overzicht van jongere bouwkunst en stedebouw uit de periode midden 19de eeuw - Tweede Wereldoorlog;
- het bevorderen van kennis en waardering voor historische stads- en dorpsgezichten en monumenten van geschiedenis en kunst uit de periode midden 19de eeuw - Tweede Wereldoorlog;
- basisgegevens aan te leveren voor wetenschappelijk onderzoek op architectuurhistorisch, bouwhistorisch, stedebouwkundig, historisch-geografisch en/of industrieel-archeologisch terrein;
- bouwstenen aandragen voor te ontwikkelen beleid van de drie bestuurslagen ten aanzien van ruimtelijke ordening, stadsontwikkeling en monumentenzorg en als basis voor planologische en stedebouwkundige afwegingen;
- selectie- en registratie-activiteiten van de drie bestuurslagen ten aanzien van objecten, ensembles, structuren en gezichten mogelijk te maken.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden zijn de provincies in regio's onderverdeeld. Binnen deze inventarisatiegebieden wordt het werk per gemeente verricht. Hiertoe wordt de gemeentelijke indeling van 14 maart 1988 (start MIP Noord-Holland) gehanteerd. Grenswijzigingen van later datum worden bij de betreffende gemeenten vermeld.

Van elk inventarisatiegebied en van elke gemeente wordt een beschrijving gemaakt waarin geografische, sociaal-economische en stedebouwkundige ontwikkelingen binnen het betreffende gebied c.q. gemeente worden geschetst, toegespitst op de periode 1850-1940. Voorts worden waardevolle gebouwen en ruimtelijke structuren uit de betreffende periode in beeld gebracht.

De nu volgende gemeentebeschrijving richt zich op de gemeente Blaricum. Voor geografische, sociaal-economische en cultuurhistorische ontwikkelingen in groter verband kan de MIP-regiobeschrijving Gooi en Vechtstreek worden geraadpleegd.
De gemeentebeschrijving is tot stand gekomen op basis van vergelijking van kaartbeelden uit ca. 1850, 1900 en 1940, literatuuronderzoek en inventarisatie in het veld.

De gemeentebeschrijving volgt in de eerst vijf hoofdstukken het model voor een regiobeschrijving van drs. L. Prins, Rijksdienst voor de Monumentenzorg 1988. Hieraan zijn een bebouwingskarakteristiek en een verantwoording van de inventarisatie toegevoegd.

De MIP-werkzaamheden in de gemeente Blaricum, bestaande uit een vooronderzoek, de inventarisatie, het fotograferen en beschrijven van de geselecteerde objecten en complexen en het schrijven en samenstellen van de gemeentebeschrijving, hebben plaatsgevonden in de maanden januari en februari 1991. Hiervoor waren in totaal vijf weken beschikbaar.

Deze werkzaamheden zijn uitgevoerd door ir. J.A. van der Hoeve, op tijdelijke basis verbonden aan de Provincie Noord-Holland als inventarisator jongere bouwkunst. De inventarisatie van het grensgebied met de gemeente Laren is gezamenlijk geschied door mw. N.C. van Goor en J.A. van der Hoeve.

Haarlem, mei 1992.

I. Inleiding

De gemeente Blaricum ligt aan de oostrand van het Gooi, in het zuid-oosten van de provincie Noord-Holland en tegen de grens met de provincie Utrecht. Zij wordt aan de oostzijde begrensd door de gemeente Eemnes (provincie Utrecht), aan de zuidzijde door de gemeente Laren, aan de west- en noordwestzijde door de gemeente Huizen en aan de noordzijde door het Gooimeer. In het Gooimeer grenst de gemeente Blaricum aan de gemeente Almere (provincie Flevoland).

Hoewel Blaricum reeds in de 14de eeuw een zekere zelfstandigheid had verworven, waren Laren en Blaricum tot aan de gemeentelijke herindeling van 1795 nauw met elkaar verweven op bestuurlijk, juridisch en kerkelijk gebied. Ze vormden één gerecht en één kerspel.
In 1795 stichtten deinwoners van Blaricum een "eigen civiele rechtbank" en werd een eigen gemeente uitgeroepen. Maar na protesten uit Laren werd Blaricum nog hetzelfde jaar weer bij de gemeente Laren gevoegd. Na herstel van de Nederlandse onafhankelijkheid in 1815, dienden de inwoners van Blaricum nogmaals een verzoek tot zelfstandigheid in. Dit werd ingewilligd en op 1 mei 1817 Blaricum definitief gescheiden van Laren. De gemeentegrenzen werden in 1824 door het kadaster vastgelegd. In 1942 zijn de gemeentegrenzen in het Gooimeer vastgesteld, waarbij de noordgrens van Blaricum in noordelijke richting werd verschoven.

De huidige gemeente heeft een oppervlakte van 1080 ha en telt 10.775 inwoners.

De gemeente Blaricum valt onder het MIP-inventarisatiegebied Gooi en Vechtstreek, die uit de gemeenten Blaricum, Bussum, 's-Graveland, Hilversum, Huizen, Laren, Muiden, Naarden, Nederhorst den Berg en Weesp bestaat.

De gemeente Blaricum is niet onderverdeeld in deelgebieden, omdat er geen duidelijke begrenzingen tussen de bebouwing binnen de kern en buiten de kern zijn aan te geven. Slechts de Bijvanck (gebouwd na 1978) en het als gehucht beschouwde villapark Crailoo hebben een duidelijke begrenzing. In Crailoo is slechts één object opgenomen.
(Zie afbeeldingen 1 t/m 7.)

2. Bodemgesteldheid

2.1 Bodem en reliëf

In de Saalien of Riss-ijstijd (ca. 150.000 jaar geleden) schoven grote ijsmassa's via de bestaande rivierdalen vanuit het noorden over Nederland. Eén van deze ijsmassa's verplaatste zich globaal over de huidige Veluwe en bereikte als zuidelijke grens de huidige Rijnloop in Gelderland. Deze ijsmassa schoof een grote hoeveelheid pleistoceen zand voor zich uit, bestaande uit de sedimenten van de Maas, Rijn, Weser en Elbe. Toen het ijs zich weer terugtrok bleven deze sedimenten langs de uiterste grenzen als een complex van stuwwallen liggen. Het Gooi en de Utrechtse heuvelrug maken deel uit van het westelijke stuwwalcomplex. Tussen Laren en Huizen heeft de binnenste stuwwal een aftakking, de kleine stuwwal (met de Copperberg of Warandeberg als hoogste punt, 22,3 meter + NAP). Deze is vermoedelijk in de derde stuwingsfase van het Saalien gevormd, toen de hoofdwallen (het Gooi) reeds gevormd waren.
In de warmere perioden van de ijstijd smolt veel ijs, waardoor de stuwwallen sterk erodeerden. Onder andere ten oosten en noorden van Blaricum zijn brede sandrs (waaiers van fijn zand) afgezet.
Na afloop van deze ijstijd steeg de temperatuur aanzienlijk.
Ook de waterspiegel van de zee steeg aanmerkelijk. De zee overspoelde de Eemdelta en deponeerde hier dikke pakketten fijn zand en klei.
In de volgende ijstijd, het Weichselien, trok de zee door daling van de waterspiegel weer terug. De ijsmassa's van de noordelijke gletschers reikten dit keer niet tot hier. Wel ontstond er een toendraklimaat, dat het landschap in een kale vlakte veranderde. Veel zand en stof uit de stuwwallen verwaaide en werd als een laag dekzand afgezet.
Door de temperatuurstijging gedurende het Holoceen (10.000 jaar geleden) stegen de zeewater- en de grondwaterspiegel. In de Eemvallei werden door de zee klei en zand afgezet. In een recenter verleden (1000-1500 na Chr.) ontstonden in de Eemdelta uitgebreide moerasgebieden, waarin zeer veel veen werd gevormd. Door regelmatige overstromingen zette de Eem hier zand en (rivier)klei af, terwijl de Zuiderzee door overstromingen zeeklei afzette.
Door de aanleg van dijken en kaden in de middeleeuwen werden de overstromingen aan banden gelegd. Toen konden deze gronden worden ontgonnen en verkaveld. Slechts kleine gedeelten van de Meent bleven onderhevig aan regelmatige overstromingen: de rietlanden en aangerechten (aanslibbingen).

De gemeente Blaricum ligt op de overgang tussen het Gooi en de Eemdelta. Het westelijk deel van de gemeente ligt op de Gooise zandgrond; het reliëf verloopt van ca. 25 meter + NAP in het westen tot ca. 2,5 meter + NAP in het oosten en noordoosten. Het hoogste punt wordt gevormd door de in de 20ste eeuw verhoogde Tafelberg (36,4 meter + NAP).
Het noordelijke en oostelijk deel van de gemeente ligt in de Eemdelta; het reliëf verloopt van ca. 0,2 meter + NAP vlak achter de Gooise Zomerkade tot bijna 2 meter + NAP aan de oostzijde van de dorpskernen van Blaricum en Huizen.
De overgangsgebieden heten warandes.
(Zie afbeelding 8.)

2.2 Afwatering

Het grootste deel van de gemeente Blaricum heeft een natuurlijke afwatering. Het water van de hoge gronden zakt in de bodem weg en zoekt ondergronds zijn weg.

De Meent waterde tot ca. 1975 op natuurlijke wijze af op de Zuiderzee (later IJsselmeer), via acht uitwateringssluisjes onder de Gooise Zomerkade. Een groot deel van de Oostermeent is in de jaren zeventig en tachtig opgespoten met zand en bebouwd. De afwatering van dit gebied op het IJsselmeer geschiedt nu via twee slingerende waterlopen: de Aanloophaven (die tot in de wijk Bijvanck is voortgezet) en de Spui.
Het gebied ten oosten van de Eemnesserweg en de Schapendrift waren de Bouwvenen. Ze vormden een deel van de overgangszone tussen het Gooi en het weideland van Eemnes. Dit gebied was verkaveld in stroken, waartussen sloten liepen. Deze sloten wateren af op de Gooiergracht, die in 1535 is aangelegd als onderdeel van de grens tussen het Gooi (provincie Noord-Holland) en het Sticht (provincie Utrecht).
De Gooiergracht voert tevens welwater af, dat afkomstig is van de hogere gronden van Blaricum, Laren en een deel van Hilversum. Deze gracht is overigens in de loop der tijd aanmerkelijk verbreed.
Na de aanleg van een gemaal (ca. 1950) in de Gooiergracht konden ook de drassige heidegronden tussen de Anton Mauvelaan/Schapendrift en de Eemnesserweg dusdanig worden ontwaterd, zodat het nu droge gebieden zijn.

3. Grondgebruik

3.1 Agrarisch grondgebruik

Blaricum was tot diep in de 19de eeuw een landbouwdorp geweest, dat nog geheel functioneerde volgens het middeleeuwse systeem van grondgebruik. Dit was gebaseerd op min of meer vaste verhoudingen in het landgebruik. Het systeem vormde een labiele situatie, waarbij elke wijziging een nieuw evenwicht vereiste. Rond het dorp lagen landbouwgronden (de engen). Deze schrale enggronden werden sedert de 15de of 16de eeuw verrijkt met potstalmest; een mengsel van schapemest en heideplaggen. De woeste gronden (de heidevelden) waren hierbij van belang voor het houden van schapen. Op de gemeenschappelijke weidegronden van de Oostermeent werden koeien geweid. De boerenbedrijven hadden en gemengd karakter, en waren kleinschalig.
In de loop van de 19de eeuw werd het evenwicht in het systeem verstoord door voortdurende stijging van de grondprijs. Steeds meer buitenstaanders verwierven gronden in het Gooi. Door de hogere pachtprijs van de grond, de landbouwcrisis en de verstoring van het landbouwevenwicht door verkoop van grond nam het aantal boeren steeds verder af. In 1909 was nog ca. 38% van de mannelijke beroepsbevolking in de landbouw werkzaam, in 1930 nog 19,4% en in 1947 nog slechts 15,4%.
Momenteel zijn er nog ongeveer 15 boerenbedrijven in Blaricum, die voornamelijk in de dorpskern zijn gesitueerd. Hun landerijen liggen gedeeltelijk in het westen (resten van de eng), ten noorden van de wijk Bijvanck op de Oostermeent en de Eemnesserpolders. Ook in de dorpskern zijn nog enkele akkers en weiden.

Het belangrijkste gewas van de akkerbouw (op de engen) was sedert de middeleeuwen boekweit. Omstreeks 1850 was boekweit nog steeds het belangrijkste gewas. Daarnaast werden ook knollen, rogge en aardappelen verbouwd. De verbouw van haver en erwten was van ondergeschikt belang. Uit een beschrijving van de architect Rueter uit 1954 blijkt, dat in de eerste helft van de 20ste eeuw voornamelijk boekweit en rogge op de eng werden verbouwd.
De Oostermeent was de gemene weide, die door de Erfgooiers kon worden gebruikt. De Meent is in de jaren zeventig en tachtig voor een groot deel bebouwd met woningen. Slechts het noordoostelijk deel van de Meent (het vierde kwadrant van het bouwplan Oostermeent, en het gebied ten oosten van Rijksweg N27) is nog in gebruik als weideland.
Het gebied ten oosten van de Schapendrift en Eemnesserweg ligt op de overgangszone tussen de zandgrond en de veenpolders in Eemnes.
Dit gebied heet de "Bouwvenen".
De Bouwvenen was oorspronkelijk een gemeenschappelijk veengebied, dat administratief was verdeeld tussen de Gooise gemeenten. Hier konden de Erfgooiers voor eigen gebruik turf steken. Reeds in de 18de eeuw was het gebied verveend. Toen is het uitgegeven als akkerland. Nu zijn hier voornamelijk weilanden.
Op de Blaricummerheide graast momenteel weer een schaapskudde, vooral om de heide te onderhouden. Als huisvesting voor de schapen is een nieuwe schaapskooi gebouwd.
In 1989 is de Agrarische Stichting Blaricum opgericht, die zich ten doel stelt het agrarisch karakter van Blaricum te behouden.
Daartoe bezit en beheert zij enige boerderijen en landbouwgrond.
(Zie afbeelding 9d.)

3.2 Niet-agrarisch grondgebruik

Omstreeks het midden van de 19de eeuw is in de omgeving van Blaricum leem gedolven. Er stonden binnen de gemeente Blaricum in elk geval

twee steenovens. Even ten noorden van het dorp stond een panoven, ongeveer ter plaatse van de huidige kalkzandsteenfabriek.
De leem werd ter plaatse gedolven. In 1902 werd deze panoven als een ruïne omschreven.
Ten oosten van de Eemnesserweg, ongeveer ter hoogte van het tolhuis (Eemnesserweg 29), stond een baksteenoven.
Het landhuis "Jagtlust" (Eemnesserweg 38) is het laatste, dat herinnert aan de baksteenfabricage in de gemeente Blaricum.
Het is in 1871 gebouwd door de heren Haverkamp, eigenaars van "enige" steenovens alhier.

Kort na 1900 heeft er zandwinning plaatsgevonden ten behoeve van de kalkzandsteenfabriek Rijsbergen. De "zandgroeve Oostermeent" op 't Harde (ten noorden van de kern van Blaricum) is in 1975 gesloten. De natuur heeft zich hier intussen weer hersteld.

In het begin van de 20ste eeuw heeft rond Blaricum houtkap plaatsgevonden. Het hout werd voornamelijk gebruikt voor de mijnbouw in Limburg, stutten en plafonds.

De natuurgebieden rond Blaricum zijn reeds lange tijd in trek als wandel- en recreatiegebied. Zeer bekend is het uitzichtpunt de Tafelberg, het hoogste punt in het Gooi. Reeds in de 17de eeuw is deze heuvel verhoogd en voorzien van een uitzichtplatform en een oriëntatietafel. Dit uitzichtplatform is in de loop der tijd verwaarloosd. Vanwege hernieuwde belangstelling is in 1915 een nieuw uitzichtplatform ingericht. In 1934 is een nieuwe uitzichttoren opgericht, naar ontwerp van Wouter Hamdorff. Deze rustte op een ingegraven betonnen waterreservoir. Voor de aanleg van dit reservoir is de top van de heuvel afgegraven en weer opgeworpen (36,4 meter + NAP).
Sedert de jaren twintig zijn op de Tafelbergheide en Blaricummerheide en omgeving vele fiets- en wandelpaden aangelegd.

3.3 Landschapsbeeld

Het dorp Blaricum ligt op de oostflank van de zandgronden van het Gooi, op de overgang naar de veen/kleigebieden van de Eemdelta. In de 9de of 10de eeuw is Blaricum gesticht als een nieuwe ontginningskern.
Het Gooi was toen begroeid met eike- en berkebossen, terwijl in de Eemdelta zowel elze- en wilgebossen als zegge- en rietmoerassen lagen. Op de overgangszone liep de oude oostelijke randweg van het Gooi, die naar Huizen en Oud-Naarden liep. Voor de stichting van het dorp werd een open plek gekapt. Centraal in deze open plek werd het dorp gesticht. De grond rond het dorp werd gebruikt als akkerland, die echter zonder bemesting snel verschraalde.
De gebieden werden vervolgens voor het weiden van vee gebruikt, waarmee ze nog verder verschraalden. De ontginningen ten behoeve van akkerland werden vergroot.
In een later stadium (vanaf de 15de of 16de eeuw) werden de gebieden rond de kernen vruchtbaar gemaakt met schapemest.
Plaggen heide werden als strooisel in schaapskooien gebruikt, die zich daar vermengde met de schapemest. In deze periode was de Meent reeds als weideland in gebruik.
In de 13de eeuw werd vanuit Amersfoort een start gemaakt om de Eemvallei te ontginnen tot akker- en weidelanden. In de loop van de 14de eeuw werden de grenzen van het Gooi bereikt. Naar aanleiding van de grensconflicten tussen de Bisschop van Utrecht en de Graven van Holland, werd in 1351 de huidige grens tussen beide provincies vastgesteld. Deze werd in 1535 gevisualiseerd o.a. door de aanleg van de Gooyergracht, die een harde scheiding in de landschapsinrichting vormde. Door de aanleg van de Hoofdweg (N27) is deze grens vervaagd.

Ten noorden van Blaricum ligt schraal grasland, afgewisseld met akkerland en heide. Pas op enige afstand van het dorp ging dit over in vochtiger grasland. Dit was de gemeenschappelijke weidegrond, de Oostermeent. Ten noorden van de Meent lagen drassige rietlanden. De rietlanden waren ingedeeld in percelen, die evenredig waren verdeeld over de verschillende Gooise gemeenten. De Meent werd hier omgeven door een lage zomerkade, waardoor de Zuiderzee hier nog dikwijls klei deponeerde. Momenteel zijn de resten van dezr rietlanden vochtig grasland.
Direct ten westen en ten noorden van het dorp lagen de akkers van de engen, een tamelijk open landschap met houtwallen en hier en daar groepen bomen. Reeds in de late middeleeuwen waren de engen van Huizen en Blaricum al aan elkaar gegroeid. Korte tijd later vormden de engen van Laren, Blaricum en Huizen één geheel. Deze grond is sterk verhoogd door de voortdurende verrijking met potstalmest (schapemest met heideplaggen).
Meer westelijk (hoger op de stuwwal) ligt de heide, waar de schapen geweid werden. Deze heidevelden (Blaricummerheide en Tafelbergheide) werden afgewisseld door bossen. Ook in het zuiden van de gemeente lagen woeste gronden: heide en bossen. Aan de oostzijde liep dit gebied over in het vochtige heide- en bosgebied ten oosten van de Schapendrift: de Bouwvenen. Door recente bemaling van de Gooiergracht zijn deze gronden droger geworden.

De verhoudingen van de hoeveelheid akkerland, weideland en woeste grond hebben gedurende eeuwen vastgelegen. Bij Blaricum was de normale verhouding tussen heide en akkers (normaal 10:1) niet aangehouden, vanwege de nabijheid van de Oostermeent en de Eemnesser weiden.
Aan het eind van de 18de en in de 19de eeuw traden veranderingen op. Heide en ook englanden werden omgezet in bossen met eikehakhout, zowel ten behoeve van exploitatie als recreatie. Het open akkerland wijzigde daarmee steeds meer in een vrij besloten landschap, waarbij naar gelang de afstand tot het dorp toenam de begroeiing dichter werd. In de 20ste eeuw werd het eikehakhout "verwaarloosd" tot bossen.

In de loop van de 20ste eeuw zijn rond het dorp villa's en landhuizen gebouwd. Aanvankelijk werden deze in hoofdzaak langs de uitvalswegen en bestaande zandpaden gebouwd, maar later werden ze ook langs nieuw aangelegde wegen aangelegd. In het eerste kwart van de 20ste eeuw was het nog (in beperkte mate) mogelijk om bebouwing te realiseren aan de randen van heidevelden en in bossen. Vanwege de maatregelen tot natuurbehoud werd dat steeds lastiger.
Met het oprukken van de bebouwing werd het landschap geslotener, voornamelijk door de tuinbeplanting met bomen en struiken en de openbare boombeplanting. Daartussen resteren nog vele kleine akkers en weiden.
Het gebied ten noorden van het dorp is nog betrekkelijk open en heeft het karakter van de eng beter behouden. Hier is ook weinig bebouwing gerealiseerd.
De woeste gronden bestaan uit een afwisseling van heide- en naaldbossen. Grote gedeelten hiervan zijn beschermd als natuurgebied en worden als zodanig onderhouden. Het grootste heidegebied ligt ten westen van de engen (Blaricummer- en Tafelbergheide).
De Bouwvenen zijn ingericht als stroken weiland.

4. Infrastructuur

4.1 Landwegen

Tot in het begin van de 19de eeuw waren alle wegen in en rond Blaricum zandpaden en zandwegen. Ook de regionale wegen waren nog slechts zandwegen.
Blaricum was met zandwegen verbonden met de omliggende Gooise dorpen. Deze wegen lopen radiaalsgewijs vanuit de kern en volgen steeds de weg van een minimaal hoogteverschil: hoge heuvels en diepere dalen werden systematisch ontweken. Het tracé was daardoor vaak nogal bochtig.
Sedert de late 18de eeuw zijn de belangrijkste van deze wegen vervangen (of gedeeltelijk vervangen) door meer rechtlijnige wegen, die minder rekening hielden met het reliëf of waarvoor uitgebreide afgravingen zijn verricht.
Op de kaart van Kuyper uit 1866 is in Blaricum één doorgaande verharde weg aangegeven. Deze bestaat uit de Eemnesserweg, Dorpsstraat en de Huizerweg. De Eemnesserweg is nieuw aangelegd tussen 1831 en 1866 (vermoedelijk rond 1850) en verbindt de dorpskern van Blaricum met de straatweg Laren -Eemnes. Voor een klein deel volgt deze weg het Melkpad (nu: Fransepad) en een zandpad tussen het pad en de Schapendrift. Het grootste deel van de Eemnesserweg heeft nog het 19de eeuwse uiterlijk: een smalle weg met aan weerszijden rijen bomen.
De Huizerweg volgt deels het tracé van de Oude Huizerweg en Oude Blaricummerweg, die de oude verbindingsweg tussen Blaricum en Huizen is. De oude weg liep om de Huizerhoogt heen. De nieuwe Huizerweg is in 1834 aangelegd en bestraat op initiatief van de heren Huydecoper, van Maarseveen en Laan. Bovenop de heuvel (de Huizerhoogt) bouwden zij een rond torenachtig paviljoen, dat de rotonde werd genoemd. Hierin was een uitspanning gevestigd. Omstreeks 1900 is dit gebouw gesloopt.
De Dorpsstraat vormde de verbinding tussen de Huizerweg en de Eemnesserweg en was eveneens verhard.
Langs deze verharde weg stonden twee tolhuizen. Eén tolhuis lag vlak ten noorden van de grens tussen Blaricum en Huizen, en het andere tolhuis lag op de kruising van de Schapendrift en Eemnesserweg. Dit tolhuis is behouden (Eemnesserweg 29).

De Torenlaan is pas rond 1880 aangelegd als vervanging van de Oude Blaricummerweg (te Laren) en de Laarderweg. Hij volgt in Blaricum voor een deel de voormalige Laarderweg. Deze weg was van aanvang af verhard.

De zuidwestelijke grens van de gemeente Blaricum wordt gevormd door de Amersfoortsestraatweg, de 17de eeuwse handelsweg tussen Amsterdam en Amersfoort (en Duitsland). Omstreeks 1929 is hij voor een deel verbreed tot en voor een ander deel vervangen door de Rijksstraatweg. Ongeveer 50 jaar later is deze weg op zijn beurt vervangen door de Rijksweg A1 (E231).
De Naarderweg/Boissevainweg/Prins Hendriklaan vormt heden ten dage de belangrijkste verbindingsweg tussen de kern van Blaricum en de Rijksweg. De aanleg, respectievelijk verbreding, van deze weg is één van de voornaamste voorstellen uit het ontwerp-uitbreidingsplan van Rueter en Tersteeg (1931). Deze weg ligt langs de rand van het natuurgebied de Blaricummerheide.Omstreeks 1920 was er een plan dwars over de heide te leggen: een verbindingsweg tussen de Nieuwe Blaricummerweg (te Huizen) en de Bussumerweg (te Blaricum). Vermoedelijk waren de protesten tegen dit tracé te groot.

In de loop van de 19de eeuw zijn vele wegen in Blaricum verhard. In de dorpskern zijn echter nog meerdere onverharde of slechts gedeeltelijk verharde wegen.
Ook in het buitengebied (o.a. op het Kleine Heitje en op de voormalige Eng) zijn nog steeds zandwegen.
(Zie afbeelding 9a.)

4.2 Waterwegen

Blaricum kent geen waterwegen. De Gooyergracht is geen waterweg, maar de begrenzing tussen Holland en het Gooi. Deze begrenzing is in 1526 bepaald en in 1535 vastgelegd door het graven van greppels en sloten en het aanleggen van paden.

4.3 Dijken en kaden

In de gemeente Blaricum zijn slechts op de Oostermeent dijken en kaden aan te treffen. Op de hoge gronden ontbreken deze geheel.
In het noorden van het dorp is de straatnaam "Koedijk" aan te treffen. Deze naam verwijst naar een dijk of wal, die tussen de weidelanden van de Oostermeent en de dorpskern lag. Deze wal had ten doel de koeien van de Oostermeent uit het dorp te weren. De straatnaam "Klaphek" verwijst naar een doorgang in deze wal.

De Oostermeent grenst aan het Gooimeer, oorspronkelijk de Zuiderzee. Het lage gedeelte van de Oostermeent werd tegen de zee beschermd door de Gooise Zomerkade. Op het grondgebied van de gemeente Huizen was deze dijk 1,60 meter + NAP hoog; op het grondgebied van de gemeente Blaricum slechts 1,20 meter + NAP. Deze hoogte was slechts voldoende om de meeste zomervloeden te keren. In de winter overspoelde het zeewater het noordelijke deel van de Oostermeent.
De Zuiderzee is op 28 mei 1932 gedicht, waarna de jaarlijkse overstromingen tot het verleden behoorden. Nog slechts bij extreme opstuwing door de wind was er sindsdien nog gevaar voor overstroming.
In het zuidoosten van de Oostermeent ligt het Vetdijkje, dat de dijken van Eemnes met hoge gronden van het Gooi verbindt.
(Zie afbeelding 9c.)

4.4 Tram

Aangelokt door het succes van de treinverbinding met het Gooi, namen C. de Bok en J.M. van de Meulen het initiatief tot de oprichting van een stoomtramverbinding met het Gooi. Hiertoe richtten zij de Gooische Stoomtram Maatschappij op (GSTM).
Het eerste deel van de lijn, het tracé Amsterdam - Muiderberg - Naarden, is in 1881 aangelegd.
In 1882 is deze tramlijn doorgetrokken naar Laren, via de Amersfoortsestraatweg en de Naarderstraat. Daar sloot hij aan op een tweede lijn tussen Hilversum - Laren - Blaricum - Huizen, die ook in 1882 voltooid werd. Deze tramlijn volgde in de gemeente Blaricum de Torenlaan en de Huizerweg.
Aanvankelijk was het de bedoeling om ook nog Naarden en Huizen te verbinden, maar dit gaf enige problemen. De concessie voor dit tracé werd verkocht aan de maatschappij "Stoomtram Bussum - Naarden". Deze maatschappij legde in 1883 een stoomtramverbinding aan tussen Bussum en Huizen, via Naarden.

Op 1 januari 1917 werd de exploitatie van de stoomtram Bussum - Huizen overgedragen aan de GSTM. De twee eindpunten van de tramlijnen in Huizen werden toen met elkaar verbonden, waarmee er een ringlijn was gerealiseerd: station Naarden/Bussum - Huizen - Blaricum - Laren - Hilversum.

In de jaren twintig werden er ook busmaatschappijen opgericht, die de trams en elkaar krachtig beconcurreerden.
In 1938/39 werd de Amsterdamsestraatweg tot vier rijbanen verbreed. Omdat het handhaven van de tramlijn tussen Amsterdam en Naarden te duur zou worden, is deze op besluit van de minister vervangen door een busverbinding. Ook nog in 1939 werd de tramlijn Hilversum - Laren - Blaricum - Huizen opgeheven en vervangen door een buslijn. Op de lijn Bussum - Huizen bleven nog tot 1941 trams rijden. Vanwege brandstofgebrek voor de bussen zijn de tramlijnen Hilversum -Huizen en Huizen - Naarden tussen 1942 en 1950 in ere hersteld. Zelfs een gedeelte van de tramrails is toen weer herlegd.
Na de Tweede Wereldoorlog is alles wat aan de tram herinnerde opgeruimd.
(Zie afbeelding 9b.)

4.5 Militaire infrastructuur

Het grondgebied van Blaricum heeft in de periode 1850-1940 geen rol gespeeld in de landsverdediging. Ook voor de gemeente zelf was geen verdedigingsstructuur opgezet.
In de Tweede Wereldoorlog heeft de Duitse bezettingsmacht het hoogste punt van het Gooi, de Tafelberg (36,5 meter + NAP), ingericht tot een mitrailleur- en uitkijkpost. Aan het eind van de oorlog is deze post bij oorlogshandelingen beschadigd. In 1947 heeft men tenslotte deze post gesloopt en op de berg weer een toeristische uitkijkpost ingericht.

5. Nederzettingsstructuur

5.1 Nederzettingsstructuur en uitbreidingsplannen

In de gemeente Blaricum bevindt zich vanouds slechts een bewoningskern, namelijk het dorp Blaricum. In het midden van de 19de eeuw had het dorp een compacte rechthoekige plattegrond, echter met een ruime verkaveling. Binnen deze rechthoekige plattegrond waren enige verdichtingen te herkennen.
Buiten het dorp bevond zich nagenoeg geen verbouwing, behoudens enkele uitzonderingen in het zuidoosten van de gemeente.

In de loop van de 19de en 20ste eeuw is het dorp aanzienlijk uitgebreid, in zuidelijke en westelijke richting. De dorpen Laren en Blaricum zijn hier aan elkaar gegroeid. In oorsprong was de verkaveling van deze uitbreidingen zeer ruim en weinig compact, maar door de verdichtingen in de periode 1940-1990 is een min of meer aaneengesloten villawijk aan de west- en zuidwestzijde van de dorpskom ontstaan.

In het uiterste zuidwesten van de gemeente is een villapark aangelegd: het villapark Craailo. Dit villapark wordt beschouwd als een buurtschap.

Na de aanwijzing in 1967 van de Oostermeent tot bouwlocatie voor de groeikern Huizen, werd ook op het grondgebied van de gemeente Blaricum veel nieuwbouw gerealiseerd: de wijk Bijvanck (sedert 1978).
(Zie afbeelding 10 en 11.)

Uitbreidingsplannen
Met de invoering van de Woningwet in 1901 werd het grote en/of snel groeiende gemeenten verplicht om uitbreidingsplannen op te stellen.
De gemeente Blaricum heeft hiertoe opdracht verstrekt aan de heer W.F. van Nieuwstad, die zijn plan in september 1912 heeft voltooid.
De gemeenteraad behandelde het plan echter pas op de vergadering van 26 februari 1915. Toen is het plan unaniem vastgesteld. Vervolgens is het plan goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. Vermoedelijk is het plan in 1919 (gedeeltelijk) herzien.
In 1921 is opdracht verstrekt aan K.P.C. de Bazel om het Uitbreidingsplan van Blaricum te herzien, ten einde het aan te passen aan de plannen voor het "wegennet voor de Gooische Gemeenten".
De Bazel had van een aantal Gooise gemeenten, waaronder in de eerste plaats en als grote promotor de gemeente Bussum moet worden genoemd, de opdracht gekregen een wegenplan voor het Gooi te maken. Doel van dit plan was betere aansluitingen tussen de dorpen te krijgen en het behoud van grote stukken bos en heide te waarborgen. Na het overlijden van De Bazel in 1923 werd het plan niet afgemaakt. Het voorstel de opdracht over te dragen aan ir. Th.K. van Lohuizen is op onduidelijke gronden gestrand.

De gemeenteraad van Blaricum kreeg van verscheidene architecten en architectenbureau's aanbiedingen om een uitbreidingsplan te maken. Onder hen voegde zich ook de Blaricumse architect Th. Rueter.
Na vele beraadslagingen werd op 3 augustus 1928 door de gemeenteraad besloten de opdracht aan de architect Th. Rueter en de tuinarchitect D.F. Tersteeg te geven. Eind 1931 hebben zij een ontwerp-uitbreidingsplan voorgelegd aan de "Vaste Commissie voor Uitbreidingsplannen in Noord-Holland". Het plan is met instemming ontvangen, ondanks de naar het oordeel van de commissie te grote hoeveelheid bebouwing.
In 1933 werden tien punten van aandacht aan de ontwerpers voorgelegd en werd gevraagd om tot een definitief ontwerp te komen. In de nazomer van 1936 zijn er nogmaals onderhandelingen geweest, maar blijkbaar zonder resultaat.

In de wijziging van de Woningwet van 1937 werd bepaald dat binnen zes maanden na een herziening van een bouwverordening een nieuw uitbreidingsplan moest zijn afgekondigd. In 1941 begon de gemeente Blaricum met een herziening van de bouwverordening.
Het ontwerp van een nieuw uitbreidingsplan moest toen weer met spoed ter hand worden genomen. Door ziekte was D.F. Tersteeg niet meer in staat het ontwerp te voltooien. Derhalve werd ir. J. Gerber, de toenmalige directeur van de Dienst Gemeentewerken van Bussum gevraagd hieraan mee te werken. Op 1 juli 1942 werd de nieuwe bouwverordening vastgesteld. Dientengevolge moest het nieuwe uitbreidingsplan uiterlijk op 1 januari 1943 zijn vastgesteld. Aangezien ir. Gerber in 1942 als burgergijzelaar werd geïnterneerd bleek dit niet mogelijk.
Naar aanleiding van enige vragen over de totstandkoming van het uitbreidingsplan werd tijdens de gemeenteraadsvergadering van 16 april 1946 door de voorzitter opgemerkt dat "..Burgemeester en Wethouders in de practijk geen groote behoefte aan een uitbreidingsplan hadden, en daarom ook de vaststelling van het plan niet bijzonder hebben gestimuleerd".
Na afloop van de oorlog is het uitbreidingsplan voor de gemeente Blaricum, conform de bepalingen van de herziene woningwet van 1937, ontworpen door de Vaste Commissie voor Uitbreidingsplannen en Streekplannen in Noord-Holland. Het plan is op 10 januari 1951 vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

5.2 Bevolkingsontwikkeling

Tot diep in de 19de eeuw was Blaricum een vrijwel pure landbouwgemeente, waarvan het bevolkingsaantal direct was gerelateerd aan de opbrengsten van het land. In de periode 1850 tot 1900 traden er vrij forse schommelingen in het bevolkingsaantal op.
Zo had Blaricum in 1890 841 inwoners, terwijl zij in 1875 998 inwoners had. De terugloop is ongeveer 16%. Vermoedelijk hebben de landbouwcrises in het laatste kwart van de 19de eeuw een uittocht ten gevolg gehad naar industriële centra in de omgeving (Hilversum e.a.).
Daarnaast wordt als specifiek Goois probleem aangevoerd, dat de grondprijzen sterk stegen (en daarmee ook de pachtprijzen voor de boeren).
De aanleg van de spoorlijn door het Gooi in 1874 heeft voor Blaricum aanvankelijk nauwelijks gevolgen. De afstand tot de stations bleek te groot. Ook de aanleg van de tramlijnen heeft slechts een beperkte invloed gehad, omdat de vervoerstijd voor forenzen te groot was.
Omstreeks 1880 "ontdekten" kunstenaars de ongerepte schoonheid van het Gooi. Eerst zullen zij slechts periodiek in het Gooi gewerkt hebben, gehuisvest in pensions en hotels. Pas rond de eeuwwisseling vestigden vele kunstenaars zich in Blaricum en Laren. Vermoedelijk is echter hun aantal op de totale bevolking betrekkelijk gering.
Pas na 1900 nam de bevolking van Blaricum sterk toe door de vestiging van forenzen. De uitbreiding van het autoverkeer en autobezit maakten meer verspreide vestiging van forenzen mogelijk. De meeste van deze forenzen werkten in Amsterdam en omgeving. Tussen 1900 en 1940 nam de bevolking toe van 885 tot 4075 inwoners, dat wil zeggen een stijging met ca. 460%.

jaar	inwoners
1851	863
1860	900
1870	973
1880	947
1890	841
1900	885
1910	1290
1920	1927
1930	2831
1940	4075
1989	10775

bron: Databank voor bevolkingsgegevens, Instituut voor sociale geografie, Universiteit van Amsterdam.

5.3 Dorp

Blaricum is een kernesdorp, dat halverwege de gradiënt tussen de stuwwal van het Gooi en de Eemdelta is gesticht. Het dorp ligt op ca 5 meter + NAP.
Het dorp ligt ongeveer 3 kilometer ten noorden van de dorpskern van Laren en ongeveer 3 kilometer ten zuiden van de dorpskern van Huizen. Van deze drie dorpen is Blaricum de jongste.
In de 9de eeuw was Laren dusdanig overbevolkt, dat nieuwe ontginningen te ver van de dorpskern af zouden komen te liggen. Groepen kolonisten hebben toen nieuwe ontginningscentra (dorpen) gesticht: Hilversum en Blaricum. In de loop van de 14de eeuw was het dorp Blaricum zo sterk gegroeid, dat een eigen kerk kon worden gesticht. Blaricum bleef echter in vele zaken verenigd met Laren, zowel op kerkelijk al juridisch gebied. Laren en Blaricum vormden samen één gerecht. Na een korte onafhankelijkheid in 1795, werd Blaricum in 1817 definitief van Laren gescheiden.

Het dorp wordt gestructureerd door drie noord-zuidlopende wegen (Schapendrift, Fransepad/Melkweg, Meentweg), die evenwijdig lopen met de oostgradient tussen de zandgrond en de veengebieden van de Eemdelta. Tussen deze hoofdwegen ligt een substructuur van slingerende zandpaden, die elkaar vrijwel nergens loodrecht kruisen.
Op de kruisingen waren veelal driehoekige pleintjes uitgespaard.
Steeds worden twee of drie boerenerven al dan niet met boomgaard, weiland of akkers ingesloten tussen deze paden.
Op de drie hoofdwegen sluiten de (oorspronkelijke) zandwegen tussen de Gooise dorpen aan: deze vormen een radiaalstructuur. Elk van deze wegen volgt het tracé van minimaal hoogteverschil. Op de kaart lijkt het tracé zeer willekeurig, maar ter plaatse blijkt het de weg van de minste weerstand.
De bebouwing van het dorp bestond voor het grootste deel uit boerderijen. De onregelmatig gevormde erven waren omheind met hulst- en beukehagen. Tussen de erven lagen weilanden, boomgaarden en akkers. Door de hoge hagen rond de erven was het overzicht in en over de slingerende zandpaden zeer gering. Voor een vreemdeling moet het dorp zich hebben gekenmerkt als een doolhof.
Aanvankelijk waren alle boerderijen van hout, maar in de loop van de 17de en 18de eeuw zijn ze versteend. De grote dorpsbrand uit 1696 heeft hiervoor waarschijnlijk nog een extra stimulans gegeven.
Het dorp heeft zich in de loop der tijd slechts weinig uitgebreid.

Nieuwe boerderijen en erven werden aan de buitenrand van het dorp aangeschakeld. In de 17de eeuw blijkt het mogelijk om meer opbrengst per hectare te verkrijgen door gebruik van bemesting (schapemest). In de dorpskern kon hierdoor een verdichting optreden met landarbeiders-woningen en kleine boerderijen.
Er vallen drie verdichtingen te onderkennen binnen de huidige dorpskom: het dorpscentrum (rond de Dorpsstraat) en twee kleinere verdichtingen (bij de kruising van de Driftlaan en de Schapendriftlaan en bij de huidige RK St. Vituskerk). Opvallend is dat er geen geconcentreerde dorpskern valt te onderkennen; de oude kerk bijvoorbeeld ligt ver buiten het centrum.

Pas in de loop van de 19de eeuw trad er meer verdichting in het dorp op. Oude percelen werden daartoe verdeeld en weiden en akkers verkaveld. Omstreeks 1880 komt het oostelijke Gooi in de belangstelling van schilders en kunstenaars. Omdat Blaricum (en Laren) hun oorspronkelijk landbouwkarakter het best bewaard hadden, werden de kunstenaars speciaal door deze twee plaatsen aangetrokken.
De kunstenaars ontmoetten elkaar in het hotel "De vergulde postkoets" te Laren, later omgedoopt tot hotel "Hamdorff". Steeds meer kunstenaars trokken naar het Gooi, waarvan de bekendste zijn: Jacob en Willem Dooyewaard, William Singer, Bart van der Leck, F. Hart Nibbrig, Piet Mondriaan, Frans Langeveld, Johan Meijer en Anton Mauve.
Aanvankelijk brachten de kunstenaars nog korte bezoeken, maar al spoedig (ca. 1900) lieten ze ook ateliers en huizen met ateliers bouwen. De architectuur van hun huizen sloot aan op de door hen zo bewonderde, traditionele Gooise boerderijen. Ook werden boerderijen verbouwd tot kunstenaars-woningen met ateliers.
Deze woningen verrezen op de meest schilderachtige plekken, tussen de boerderijen in de dorpskern of aan de uitvalspaden naar de andere dorpskernen en gemeenschappelijke landbouwgronden.

Blaricum heeft in de 19de en 20ste eeuw vrijwel geen industrieën gekend. In 1852 waren er 12 koedek- en dweilwevers, 1 calicotweverij (katoen) en tussen de vijftig en zestig huisspinners. In 1861 waren er 2 koedek-fabrieken met in totaal 16 wevers en in totaal ongeveer 50 huisspinners. In de tweede helft van de 19de eeuw worden beide fabrieken gesloten. Ook de huisspinners verliezen dan steeds meer werk.
Voor 1900 is de weefindustrie geheel verdwenen.

Na de aanleg van de Oosterspoorlijn, met stations in Hilversum en Bussum, kwamen er vele forenzen naar het Gooi. Aanvankelijk vestigden zij zich rond de stations. Maar na de aanleg van de tramlijnen (sinds 1882) zwierven ze uit over het Gooi, daarbij het tracé van de tramlijn volgend. Blaricum lag weliswaar aan deze tramlijn, maar de reistijden waren zo lang dat zich in Blaricum nog maar weinig forenzen vestigden. Pas na 1900, toen het autovervoer en autobezit begon te komen, kwam Blaricum binnen bereik van de forenzen. Er verrezen vanaf ca. 1902 steeds meer villa's voor forenzen in de gemeente Blaricum. Deze forenzen-villa's werden voornamelijk rond de oude kern gebouwd, vooral langs de uitvalswegen en het traject van de tramlijn.
In de dorpskern verrezen aanvankelijk relatief weinig forenzenwoningen. In de loop van de jaren twintig en dertig worden in Blaricum met name middenstandswoningen en kleine villa's gebouwd.
Er is zeer weinig arbeidersbebouwing gerealiseerd. Wel zijn er woningen voor keuterboeren en landarbeiders. Er is slechts één woningbouw-vereniging geweest in Blaricum: de RK Bouwvereniging St. Joseph.
Het eerste project van deze woningbouwvereniging lag aan de Meentweg (10 woningen), in 1921 gevolgd door 12 woningen aan de Molenweg (naar ontwerp van W.J. Kaarsgaren).

Aan de oostzijde tegen de kern, op de lagere gronden op het overgangsgebied naar de veenweiden van Eemnes, zijn kleinere woningen gebouwd in een dichtere verkaveling, waaronder arbeiderswoningen en woningen voor kleine middenstanders.
Ook na de Tweede Wereldoorlog vond er nog verdichting in het dorp plaats. In de jaren vijftig en zestig van deze eeuw zijn enige akkers en weiden in en rond de kern bebouwd, herkenbaar aan de zelfstandige en meer rechtlijnige verkaveling. Ook zijn enige terreinen herverkaveld. Langs de randen van het dorp zijn grotere bouwplannen gerealiseerd, o.a. rond de renbaan (in de jaren zestig) en langs de Meentzoom (omstreeks 1980).

Ondanks de verdichtingen, die hebben plaatsgevonden is de kern van Blaricum nog zeer goed behouden gebleven. Boerenerven met hulsthagen, weilanden en akkertjes wisselen elkaar hier af.

Een aantal van de wegen zijn nog steeds zandpaden. Ook het karakter van de bebouwing is nog redelijk authentiek.
Een gedeelte van de dorpskern is op 15 maart 1967 aangewezen als beschermd dorpsgezicht door de Ministers van CRM (dr. M.A.M. Klompé) en VRO (ir. H.B. Witte). Het oorspronkelijke agrarische karakter van het dorp Blaricum is in dat gedeelte zeer gaaf behouden gebleven. Dientengevolge moest voor de dorpskern een (beschermend) bestemmingsplan worden vastgesteld. Dit plan is gereed gekomen in 1972 (vastgesteld door de gemeenteraad op 11 april 1974 en goedgekeurd door GS op 16 september 1975). Bij KB van 2 september 1982 werd alsnog goedkeuring onthouden aan delen van dit plan. In 1986 is toen een nieuw bestemmingsplan vastgesteld.

5.4 Bebouwing buiten de kern

Het gebied rond de kern van Blaricum was oorspronkelijk direct en indirect in gebruik voor de landbouw van de Gooise bevolking, en hier de Blaricumse bevolking in het bijzonder. Zandpaden vanuit de kern voerden naar de omliggende dorpen (Oude Huizerweg, Bussumerweg/-Holleweg, Laarderwewg etc.), naar de akker- en weidelanden (Meentweg, Driftweg etc.) en de woeste gronden (Schapendrift, Bussumerweg etc.). Deze wegen volgden de tracés van minimaal hoogteverschil.
In de 19de eeuw zijn enige nieuwe en rechtlijniger regionale wegen aangelegd, die de oude wegen deels vervingen en deels overlapten (o.a. Torenlaan en Eemnesserweg).Buiten de kern was tot diep in de 19de eeuw nauwelijks enige bebouwing aanwezig. Slechts ten oosten van Blaricum lagen twee landgoederen, op de overgangszone tussen het Gooi en de Eemdelta: Slot Ruyschendael en het landhuis Stachouwer.
Beide zijn reeds voor 1800 gesloopt. Na de aanleg van de Eemnesserweg in ca. 1850, verrezen ook hier enige gebouwen: o.a. landarbeiderswoningen, een buitenhuis (Jagtlust, 1871) en een tolhuis (ca. 1850).

Rond 1870 komt Blaricum in de aandacht van kunstenaars (zie ook: 5.3). Vanaf ca. 1900 bouwden zij op de meest schilderachtige plekken aan de rand van de engen, bossen en heiden ateliers en atelierswoningen. Aanvankelijk werd met name langs de bestaande paden en wegen gebouwd, maar later worden ook nieuwe wegen aangelegd. Deze ateliers en atelierwoningen zijn zeer goed te herkennen aan de grote vensters en vensterpartijen in de noord- en oostgevel.

In 1882 is de tramlijn door de Torenlaan en de Huizerweg aangelegd. Ondanks de geringe invloed van de tram op de vestiging van de forenzen, blijkt hij van groot belang voor de locatiekeuze van de forenzen. In de nabijheid van de stopplaatsen van de tram zijn de nieuwe bewoners voor bezoek beter bereikbaar.

In het grensgebied tussen Laren en Blaricum verrezen vele villa's voor forenzen. In het algemeen kan gesteld worden dat de eerste villa's voor de meest welgestelden zijn gebouwd: de terreinen en villa's zijn betrekkelijk groot. In de loop van deze eeuw was het voor steeds bredere lagen in de maatschappij mogelijk om woon-werkforens te worden en in het Gooi te gaan wonen. De latere villa's zijn minder groot, en de terreinen zijn kleiner.
De villa's werden gebouwd door kleine, vaak speculatief werkende exploitanten. Eén van de oudste voorbeelden van dergelijk kleinschalig speculatiebouwproject is het pand Zwaluwenweg 4. Dit pand is in 1903 gebouwd door een plaatselijk metselaar en timmerman, die het pand na voltooiing hebben verhuurd.
De villa's zijn zowel aan de bestaande wegen en paden gebouwd als aan nieuw aangelegde wegen. Langs de bestaande uitvalswegen is veelal lintbebouwing ontstaan. Slechts enkele gebieden tussen de uitvalswegen zijn verder verkaveld. Het gebied ten oosten van de Torenlaan is in de jaren twintig aangeschaft door het Gooisch Natuurreservaat. Daardoor is het Kleine Heitje goeddeels als natuurgebied behouden; slechts langs de randen zijn enige villa's verrezen.
De bebouwing langs de Huizerweg had oorspronkelijk een lintvormig karakter. Aan de westzijde van deze weg is in de jaren zestig van deze eeuw bebouwing verrezen langs de Rotondeweg en Oude Huizerweg Ook de bebouwing langs de Bierweg en de Naarderweg heeft een lineair karakter.

De grootste bouwstroom heeft pas na de Tweede Wereldoorlog plaats gevonden. De akkerlanden van de Eng zijn toen verder verkaveld en verdicht, en ook bestaande grote terreinen zijn toen herkaveld of gedeeld In de jaren zeventig zijn ook terreinen voorzien van een binnenverkaveling, waarin meerdere villa's op kleine percelen worden ontsloten door doodlopende wegen met aan het eind een keerlus. In de bebouwing van het buitengebied zijn derhalve vele perioden naast en door elkaar te onderkennen.

Een apart hoofdstuk in de ontwikkeling van Blaricum wordt gevormd door de vestiging van de Internationale Broederschap. De invloed op het huidige dorpsbeeld is zeer gering, vooral omdat zij hun terreinen hebben verkocht voor villabebouwing.
In 1899 had professor J. van Rees 14 hectare schrale landbouwgrond en eikehakhout bij de oude kerk van Blaricum aangeschaft. In 1900 vestigde de Stichting Internationale Broederschap zich op dit terrein.
Deze Broederschap, opgericht door professor Van Rees en dominee Kylstra, was een christelijk-anarchistische beweging. De leden moesten in hun onderhoud voorzien door middel van landarbeid en enige bedrijvigheid (bakkerij, drukkerij).
Aanvankelijk werden de leden ondergebracht in een groot gemeenschapshuis, maar door de vele conflicten zijn de leden later gehuisvest in kleine houten woningen. Hiervan zijn nog enkele behouden. Omdat de grond zeer weinig opbracht, was de Broederschap verplicht 5 hectare van de grond te verkopen. Hierop werden al spoedig villa's gebouwd.
Op de rest van de grond werd vanaf toen intensieve tuinbouw bedreven.
In 1903 werd de broederschap door de plaatselijke bevolking ernstig belaagd, naar aanleiding van geruchten rond hun stellingname in de spoorwegstaking. Er werd gefluisterd dat de Broederschap de tramlijn wilde opbreken.
Dit gevoegd bij de vele interne conflicten deed de Broederschap uiteenvallen. De bezittingen werden geliquideerd en de grond werd verkocht voor villabouw.

De aanleg van het villapark Crailoo staat geheel los van de ontwikkeling van Blaricum. Dit villapark maakt deel uit van het voormalige landgoed Crailoo. Dit landgoed, dat op de grens van de gemeenten Bussum, Blaricum en Huizen ligt, werd in 1902 verkocht aan de speciaal daartoe opgerichte "maatschappij tot exploitatie van de bouwterreinen Crailoo". Deze maatschappij wilde hier een luxe villapark aanleggen. Als eerste is het terrein in de gemeente Blaricum in exploitatie genomen: het villapark het Loo. Het wegenplan en de verkaveling zijn ontworpen door P.H. Wattez.
Om de verkoop van de percelen te bevorderen werd een luxe hotel-café-restaurant gebouwd, waar adspirant-kopers hun afweging konden maken. Ook had de maatschappij in 1903 een omnibusdienst ingesteld tussen het terrein en het station Naarden - Bussum.
Niettemin wilde de verkoop niet erg vlotten. Het eerste terrein van maar liefst 6 hectare werd gekocht door "de vereeniging Amsterdamsch-Sanatorium", voor het geringe bedrag van ƒ 5.086,--. In 1918 waren nog maar vijf villa's gebouwd in dat villapark. Pas in de jaren vijftig en zestig zijn de laatste percelen gebouwd, met overigens zeer luxe en grote villa's en bungalows.
In 1990 is op de terreinen van het oude sanatorium de nieuwbouw van het Streekziekenhuis Gooi-Noord verrezen.

Op de grens tussen Blaricum en Huizen ligt het buurtschap Huizerhoogt. De "Bouwmaatschappij Blaricum - Huizen" had dit terrein in 1923 aangekocht om er een villapark te ontwikkelen met twee- en drie-onder-een-kap woningen, naar het ontwerp van de architect H. Elte. Het plan is slechts gedeeltelijk uitgevoerd vanwege het faillissement van de maatschappij. Pas in de jaren vijftig en zestig zijn de laatste terreinen verkocht voor de bouw van bungalows en villa's.

Midden op het Blaricummer deel van de Oostermeent ligt een deel van de wijk Bijvanck. Deze wijk maakt deelt uit van het plan Oostermeent, de grootschalige uitbreiding van Huizen.
Vanwege het grote aantal woningzoekenden in het Gooi heeft de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening de gemeente Huizen op 20 maart 1967 tot groeikern aangewezen. Als bouwlocatie werd daarbij de Oostermeent aangegeven, die echter gedeeltelijk in gemeente Huizen en gedeeltelijk in de gemeente Blaricum ligt. Het lag toen in de bedoeling een grenswijziging te realiseren, waarbij de gehele Oostermeent aan Huizen zou worden toegewezen in ruil voor een gedeelte van de Huizereng en Rijsbergen.
Het bestemmingsplan voor de Oostermeent is gelijktijdig door de gemeenteraden van Huizen en Blaricum op 12 mei 1970 vastgesteld. Op 22 juni 1971 (15 juni 1971 voor Huizen) is het plan door GS goedgekeurd. Dit plan is vervolgens uitgewerkt in deelplannen. De wijk "Oostermeent" is in vier (ongelijke) kwadranten te verdelen. De twee oostelijke kwadranten liggen elk voor ongeveer de helft in de gemeente Blaricum. Het "derde kwadrant" is de wijk Bijvanck, die is gerealiseerd tussen 1974 en ca. 1987. Het "vierde kwadrant" is nog onbebouwd.

6. Bebouwingskarakteristiek

Rond 1850 bestond de bebouwing van het dorp nog voor een groot deel uit boerderijen. Deze stonden op schijnbaar willekeurige wijze gerangschikt, in een zeer ruime verkaveling. De boerderijen werden omgeven door ruime erven en boomgaarden. De boerenerven werden afgewisseld door weiden en akkers. Ondanks de verdichtingen, die sindsdien zijn opgetreden door bebouwing van akkers en weiden en de verkaveling en opdeling van boerenerven, hebben belangrijke delen van het dorp hun oorspronkelijke karakter behouden. In de dorpskom zijn nog vele - boerderijen en boerenerven aanwezig.
De erven worden omgeven door hoge hulst- en beukehagen. Voor de westgevels van de boerderijen staan in vele gevallen leilinden.
Vrijwel alle boerderijen zijn langhuisboerderijen, waarbij de baanderdeuren in de zijgevels zijn gesitueerd. De gootlijn is meestal ter plaatse van deze deuren omhoog gezet. In vele gevallen is de noklijn van de stallen lager dan van het woongedeelte. De dakbedekking van deze soort boerderijen is riet. Een karakteristiek voorbeeld is Angerechtweg 1/3, een Gooise boerderij uit ca. 1850 met een zeer traditionele vormgeving.
Sedert het midden van de 19de eeuw zijn ook veel kleine arbeiderswoningen gebouwd. Deze woningen bestaan uit één bouwlaag en een zadeldak. Uit deze periode stammen ook meerdere kleinere boerenbedrijven, die als woningen met stal worden omschreven. In een aantal gevallen is de stal in het woongebouw opgenomen (hovenierswoningen). Karakteristieke voorbeelden zijn Verbindingsweg 12 (1905 en 1912, J.C. Rokebrand), Korte Bergweg 1 (1932, W. Hamdorff) en Venenweg 9 (1933).
De grote boerderijen uit de late 19de en begin 20ste eeuw zijn strakker van vormgeving dan de oudere boerderijen: rechthoekige langhuisboerderijen met doorgaande zadeldaken, gedekt met pannen. Veel van deze nieuwe boerderijen liggen aan nieuwe wegen (o.a. de Kerklaan). De nieuwe verkavelingen zijn rechtlijniger en de erven zijn regelmatiger van vorm dan bij de oude boerderijen.
Karakteristieke voorbeelden zijn Kerklaan 3 (ca. 1870) en Kerklaan 11 (1909, E. Rigter).
Slechts in het "oude dorp" van Blaricum en langs de Eemnesserweg komen boerderijen en landbouwerswoningen voor.
Na 1870 kwam Blaricum in de belangstelling van verschillende kunstenaars. Aanvankelijk zullen zij slechts voor korte perioden in Blaricum zijn geweest. Veelal zullen ze residentie hebben gekozen in hotels en pensions. Er zijn namelijk geen woningen met ateliers of ateliers uit het laatste kwart van de 19de eeuw aangetroffen.
Vanaf ca. 1900 komt de immigratie van kunstenaars en woon-werkforenzen op gang. Deze vestigden zich zowel in de dorpskern, als om en rond het dorp. De nieuwe woningen in de dorpskern werden tussen en naast de boerderijen gebouwd, op voormalige weiden en akkers en op gedeelten van herverkavelde boerenerven.
Buiten het dorp werd aanvankelijk langs de bestaande wegen en paden gebouwd, in eerste instantie langs de uitvalswegen. Door de kleinschaligheid van de bouwprojecten, de versnipperde eigendomsstructuur en het individuele karakter van grondaankopen, ontstond een zeer gemengd bebouwingsbeeld. Dit geldt zowel voor de types (atelierwoningen, villa's en forenzenwoningen), als voor de bouwperioden.
Door het kleinschalige en het incidentele karakter van de bouwprojecten bleven er ook veel landbouwgronden in dit gebied in gebruik.
Vrijwel nergens zijn grootschaliger projecten ten uitvoer gebracht: uitzonderingen zijn de aanleg en verkaveling van het landgoed Crailoo tot het villapark het Loo, de bouw van woningwetwoningen aan de eerste Molenweg (door de woningbouwvereniging St. Joseph), de bouw van (kleinere) middenstandswoningen in het gebied rond de Driftweg en het villaparkje op de Huizerhoogt.

In algemene zin kan worden gesteld dat de bebouwing tussen ca. 1900 en 1940 voornamelijk bestaat uit villa's, landhuizen en ruime middenstandswoningen. De meeste hiervan staan op eigen kavels, omgeven door eigen tuin. Resten van bossen, houtwallen en bomensingels zijn in vele tuinen aan te treffen.
Slechts weinig woningen zijn per twee gekoppeld; rijen van drie of meer woningen zijn zeldzaam. Alle bebouwing bestaat uit één of twee bouwlagen, vrijwel zonder uitzondering voorzien van een kap.
In vele gevallen zijn de landhuizen voorzien van rietkappen, die golvende noklijnen en kapvoeten vertonen. Deze vrije vormgeving is geïnspireerd op de traditionele Gooise boerderijen, zoals er meerdere in de dorpskern zijn te vinden.
Ook de erfomheiningen van beuke- en hulsthagen, zoals deze in Blaricum gebruikelijk waren, hebben bij de nieuwe woningen veel navolging gekregen.

De situering van de nieuwe gebouwen buiten de kern, werd aanvankelijk voornamelijk bepaald door de bestaande wegen en paden. Daardoor werd een grote spreiding gerealiseerd, in vaak lintvormige verkavelingen.
In enkele gebieden zijn ook grotere dichtheden verkregen door invulling en tussenvoeging. Nieuwe wegen werden niet planmatig aangelegd, maar ontstonden door de aanpassing, verlenging en verbinding van zandpaden.
Het gebied ten zuidwesten van het "oude dorp", langs en ten westen van de Torenlaan, is het dichtst verkaveld geraakt. Dit gebied loopt onmerkbaar over in de gemeente Laren.
Na de Tweede Wereldoorlog zijn de gebieden, waar reeds bebouwing was verrezen, verder verdicht. Dit is geschied zowel door verkaveling van tussengelegen landbouwgronden, als door herverkaveling van bestaande (grote) terreinen. In recente tijd zijn zelfs kavels ontsloten door lusvormige, doodlopende wegen. Hieraan konden nog meer villa's gebouwd worden.

Op het verbindingspunt van de Dorpsstraat, de Torenlaan, de Naarderstraat en de Huizerweg is een zeer bescheiden centrum ontstaan.
Hier zijn een muziektent opgericht (1926, H.F. Symons), een postkantoor gebouwd (Huizerweg 9), enige winkelpanden en café-restaurants gebouwd. Eén van de opvallendste hiervan is het complex Naarderstraat 1, 3/Binnendoor 3B, 5, 7 (1936, Th. Rueter).

Na de Tweede Wereldoorlog zijn, behalve de reeds genoemde verdichting van de villagebieden en de dorpskern, ook enige grotere bouwprojecten ten uitvoer bracht. Kenmerkend zijn onder andere de woningen langs de Statenkamer (1948), rond de Oude Renbaan/Draverspad (ca. 1960) en langs de Meentzoom en Bergweg (ca. 1980). De wijk Bouwvenen is een geheel zelfstandig verkaveld gebied, dat aan de oostzijde van het dorp ligt. De wijk Bijvanck (ca. 1978 - 1987) heeft in feite niets met de ontwikkeling van het dorp Blaricum te maken, maar is "parasitaire bebouwing" van Huizen.

De oudste atelierwoningen en ateliers dateren uit ca. 1910. Voorbeelden van houten ateliers, waarbij de woonfunctie zeer gering of zelfs geheel afwezig is, zijn: Wallandlaan 6 (in indonesische stijl, ca. 1920) en Smedenweg 1 (1919). Bij Eemnesserweg 34b wordt het houten atelier geflankeerd door een, eveneens houten, woning (1913). Dit soort ateliers is overigens ook in steen gebouwd: o.a. W. Singerlaan 4 (1918, H.C. Elzinga).
H.C. Elzinga en W.F. Hamdorff hebben in de jaren twintig meerdere atelierwoningen gebouwd, waarbij het atelier slechts een klein deel van het gebouw vormt. Enkele van deze woningen zijn geïnspireerd op de Gooise boerderij: rieten daken, golvende noklijnen, kleine vensters met roedenindeling e.a.. Duidelijke voorbeelden zijn Angerechtsweg 17

(H.C. Elzinga, 1916) en W. Singerlaan 13 (H.C. Elzinga, 1916).
De in oorsprong 18de-eeuwse boerderij aan de Gebr. Dooijwaardlaan 5, 7 is door zowel Elzinga als Hamdorff verbouwd tot een kunstenaarswoning met atelier.
Het pand St. Josephweg 4 is het duidelijkste voorbeeld van een kunstenaarswoning, geïnspireerd op een boerderij. De bouwmassa is geheel ontleend aan een boerderij.
De woningen voor forenzen hebben een zeer verschillend karakter.
De oudste voorbeelden zijn de hoge T-vormige villa's van twee bouwlagen en een kap (Huizerweg 57 uit ca. 1902 en Zwaluwenweg 3 uit 1903). Van het pand Zwaluwenweg 3 is bekend dat het is gebouwd door twee plaatselijke bouwvakkers (een metselaar en een timmerman), die het pand na voltooiing aanvankelijk verhuurden. Van deze soort zijn slechts enkele gerealiseerd. Het aantal landhuizen in landelijke stijl is betrekkelijk gering. Er zijn enige zeer fraaie exemplaren gebouwd: o.a. Onder den Dael 8 (P.C. van Uchelen, 1938), Pastoor de Saeyerweg 8 (W. Hamdorff, 1925), Heideweg 8 (M. Plate, 1908).

In de jaren twintig en dertig zijn er veel bescheiden villa's met rieten kappen gerealiseerd. Ook zijn er kopieën van kunstenaarswoningen gebouwd, waarin het ateliervenster als venster voor de woonkamer of voor een trappartij is opgenomen. De oriëntatie van deze "ateliervensters" verraadt in de meeste gevallen een ander doel. Te Blaricum heeft een aantal landelijk bekende architecten villa's, landhuizen en atelierwoningen ontworpen: o.a. W. Hamdorff, H.C. Elzinga, G.T. Rietveld, F. Eschauzier en A. Komter. Ook P.J.H. Cuypers heeft werk geleverd te Blaricum, namelijk de roomskatholieke St. Vituskerk uit 1870. In 1934 is de kerk overigens door W. Hageman aanmerkelijk vergroot.
Voor de restauratie van de oude kerk (Torenlaan 16) en de bouw van de sacristie in 1937 is H. van der Kloot Meijburg werkzaam geweest, in associatie met de Blaricumse architect Th. Rueter.

De Blaricumse architect Th. Rueter verdient overigens speciale vermelding: hij is in gemeente actief geweest van ca. 1900 tot ca. 1955. Zijn eerste gebouwen heeft hij ontworpen voor de Internationale Broederschap. Het auteurschap is vaak onduidelijk. Als zelfstandig architect heeft hij tot in de vijftiger jaren gewerkt. Zijn mooiste produkten zijn de villa's Noolseweg 23 (The Golden West, 1927), Noolseweg 25/25a (eigen woonhuis 1902, 1913) en Bussumerweg 9 (de Vuurvogel, 1930). Ook heeft hij samen met de tuinarchitect D. Tersteeg gewerkt aan het ontwerp-uitbreidingsplan van de gemeente uit ca. 1931. Hoewel dit plan niet is vastgesteld door de gemeenteraad heeft het toch veel invloed gehad op de aanleg van wegen, het behoud van natuurschoon en de uitbreidingen van Blaricum.

De Internationale Broederschap had tussen 1900 en 1904 een groot terrein aan de Torenlaan. In 1904 is het terrein verkocht voor de bouw van villa's. Van de gebouwen van de Broederschap is maar weinig behouden gebleven.
De "hut van professor Van Rees" (Noolsweg 55) is in 1904 ontworpen door Th. Rueter. De "hut van professor Brouwer" (Torenlaan 70; R.C. Mauve, 1904) behoorde mogelijk ook tot de Broederschap. Het pand Torenlaan 25 was de groentewinkel en het pand Torenlaan 23 was de bakkerij. De bakkerij heeft nog lang gefunctioneerd als de "bakkerij Kots".

De schoonheidscommissie van Blaricum, die in 1912 is opgericht in navolging van het initiatief van de gemeente Laren, heeft rond 1930 van zich doen spreken door afwijzingen van twee ontwerpen van G.Th. Rietveld. In 1929 en 1930 werd het bouwplan voor het pand Zwaluwenweg 4 afgewezen, voornamelijk vanwege het platte dak.
Na toelichting door de architect is het plan naderhand (1930, 1931) toch uitgevoerd.

Ook het ontwerp voor het pand Bloemendalseweg 3 is aanvankelijk afgewezen, maar in 1935 is het toch in zijn oorspronkelijke opzet gerealiseerd.

Verantwoording inventarisatie

Gezien het weinig planmatig en verspreide karakter van de uitbreidingen in de MIP-periode (1850-1940) is geen stedebouwkundige typologie opgesteld.
Bovengenoemde redenen hebben er ook toe geleid dat er geen gebied met bijzondere waarden is aangewezen.
Er zijn ongeveer 130 objecten geïnventariseerd, beschreven en gefotografeerd. Daarbij is extra aandacht besteed aan de meest karakteristieke ontwikkelingen voor Blaricum, nl.:
- ateliers en atelierswoningen
- de gebouwen van de "Internationale Broederschap"
- de gebouwen van de Blaricumse architect Th. Rueter.

In de gemeente Blaricum is in 1985 een gemeentelijke monumentenlijst vastgesteld. Alle objecten op deze lijst, die dateren uit de periode 1850 - 1940, zijn in deze inventarisatie opgenomen. Ook de Rijksmonumenten uit deze periode zijn in deze inventarisatie beschreven.

Geraadpleegde werken

Boersen, M.W.J.L., *De kolonie te Blaricum,* TVE 1985-2, jrg. 3 (blz. 80 - 98).

Farjon, A. en J.T. de Smidt, *De warande bij Blaricum,* TVE 1985-2, jrg. 3 (blz. 123 - 140).

Goudeau, J., *Stenen Wachters,* Monumenten 1990-10, jrg. 11 (blz. 28 - 30).

Haan, J. de, *Gooise Villaparken (ontwikkeling van het buitenwonen in het Gooi tussen 1874 en 1940),* Haarlem 1990.

Koeman, J.G en R. Comello, *Uit Blaricums historie,* TVE 1975-1, (blz. 29 - 64).

Kooiman, D., *De zeeweringen en waterschappen van Noord-Holland,* Alphen aan den Rijn, 1936.

Monumentencommissie gemeente Blaricum, *Inleiding, inventarisatie en beschrijvingen t.b.v. de gemeentelijke monumentenlijst* (gekopieerd rapport), Blaricum, mei 1985.

Provinciale Planologische Dienst van Noord-Holland (commissie voor de gemeentelijke plannen), *Toelichting bij de uitbreidingsplannen-in-hoofdzaak en -in-onderdelen van Blaricum,* Haarlem 1951.

RBOI (adviesbureau voor Ruimtelijk Beleid, Ontwikkeling en Inrichting, Rotterdam), *Bestemmingsplan Kom,* Rotterdam 1986.

Geraadpleegd zijn verder:
verschillende stukken uit het gemeente-archief van Blaricum en het streekarchief van het Gooi en de Vechtstreek.

Herkomst afbeeldingen

1. MIP-inventarisatiegebieden Noord-Holland; Provinciale Planologische Dienst Noord-Holland, 1988.

2. Gemeente Blaricum in ca. 1855, topografische militaire kaart 1:50000, facsimile-uitgave van de topografische dienst en Unie-boek; samengesteld uit blad 26 (Harderwijk, 1847 verkend, 1854 gegraveerd) en blad 32 Amersfoort (1847/48 verkend, 1855 gegraveerd).

3. Gemeente Blaricum 1866; Kuyper, J., *Gemeente-atlas van de provincie Noord-Holland 1869*, Groningen 194 (reprint).

4. Gemeente Blaricum ca. 1908; Wieberdink, G.L. samenstel., Historische Atlas Noord-Holland, chromotopografische Kaart des Rijks, 1:25000, kaarten nr. 369, Huizen (1872, 1905 en 1908) en nr. 388, Eemnes (1872, 1905, 1907 en 1908), Den Ilp 1989.

5. Gemeente Blaricum in 1943, Amerikaanse stafkaarten, A.M.S. US Army Washington DC 130057 (1943), samengesteld uit sheet 361 (Bussum), sheet 362 (Blaricum), sheet 368 (Hilversum) en sheet 369 (Baarn).

6. Gemeente Blaricum, ca. 1986; topografische kaarten 1:25000, nr. 26C, Huizen (1986) en nr. 32A, Soestdijk (2.j.,1986).

7. Aaneengesloten bebouwing van na 1945, gebaseerd op de topografische kaart uit ca 1986.

8. *Geologische kaart van het gewest Gooiland*; Milieukundig Onderzoek van het Gooi, Colaris, W.J.J. e.a., 1974 (rapport voor het Gewest Gooiland).

9a. Belangrijkste doorgaande landwegen in de gemeente Blaricum in ca. 1991.

9b. Tramweg in de gemeente Blaricum in de periode 1882-1950.

9c. Dijken en kaden in de gemeente Blaricum.

9d. Landschapsvormen in de gemeente Blaricum.

10. Stratenplan van de dorpskom van Blaricum in 1990; plattegrond gemeente Blaricum, Sector ROB Blaricum, 1990 (CT. 90/016).

11. Deels uitgevoerde en deels geplande stratenplan op het voormalige landgoed Crailoo, ca. 1918.
Uit: Haan, J. de, *Gooise Villaparken (ontwikkeling van het buitenwonen in het Gooi tussen 1874 en 1940)*, Haarlem 1990.

1. MIP-inventarisatiegebieden Noord-Holland

2. De gemeente Blaricum in 1854

3. De gemeente Blaricum in 1866

4. De gemeente Blaricum in ca. 1908

5. De gemeente Blaricum in 1943

6. De gemeente Blaricum in 1986

7. Aaneengesloten bebouwing van na 1945

8. Geologische kaart Gewest Gooiland en omvang bebouwde kom Gooise gemeenten in ca. 1970

9a. Belangrijkste doorgaande landwegen in de gemeente Blaricum ca. 1991

Infrastructuur:
\\\\ bebouwde kom, 1989
– – oude zandwegen
—— belangrijkste (verharde) wegen uit de MIP-periode

1: Huizerweg, 1834
2: Eemnesserweg, ca 1850
3: Torenlaan, ca 1880
4: Rijksweg, ca 1929 en ca 1980 (deels als vervanging van de Amersfoortsestraatweg, XVII)
5: Boissevainweg, ca 1931

9b. Tramweg in de gemeente Blaricum in de periode 1882-1950

9c. Dijken en kaden in de gemeente Blaricum

9d. Landschapsvormen in de gemeente Blaricum

landschap
\\\\ bebouwde kom, 1989

1. de voormalige aangerechten (aanslibbingen) en maatlanden (rietlanden)
2. resten van de gemene weide (Oostermeent)
3. Bouwvenen
4. resten van de voormalige eng

5a. resten van het "Kleine Heitje"
5b. de Blaricummer- en Tafelbergheide
5c. voormalige vochtige heide-gebieden

10. Stratenplan van de dorpskom

11. Deels uitgevoerde en deels geplande stratenplan op het voormalige landgoed Crailoo, ca. 1918

Register

Obj	Adres	Huidige functie	Acc.nr.
001	Achterom 3	Woonhuis	0004457
002	Achterom 13	Woonhuis	0004458
003	Angerechtsweg 1;3	Woonhuis	0004459
004	Angerechtsweg 5 A	Woonhuis	0004460
005	Angerechtsweg 17	Woning	0004461
006	Binnenweg 1	Woning	0004462
007	Bloemlandseweg 3	Woonhuis	0004463
008	Bussummerweg 2	Villa	0004464
009	Bussummerweg 9	Landhuis met atelier	0004465
010	Bussummerweg 33;35	2 woonhuizen	0004466
011	Dr. Catzlaan 2 B	Landhuisje	0004467
012	Dorpsstraat	Muziektent	0004468
013	Dorpsstraat 2	Woonhuis	0004469
014	Dorpsstraat 5	Winkel	0004470
015	Dorpsstraat 14;14 A	Woningen	0004471
016	Driftlaan 35	Woonhuis	0004472
017	Eemnesserweg 7	Woning	0004473
018	Eemnesserweg 11	Woonhuis;Kantoor	0004474
019	Eemnesserweg 13	Cafe; Woning	0004475
020	Eemnesserweg 20	2 woningen	0004476
021	Eemnesserweg 21;23	Dubbel woonhuis	0004477
022	Eemnesserweg 25;27	Dubbel woning	0004478
023	Eemnesserweg 29	Woonhuis	0004479
024	Eemnesserweg 31 A	Woonhuis	0004480
025	Eemnesserweg 33	Woonhuis	0004481
026	Eemnesserweg 35	Rusthuis (1963)	0004482
027	Eemnesserweg 36	Villa	0004483
028	Eemnesserweg 37	Villa	0004484
029	Eemnesserweg 38	Buitenhuis	0004485
030	Eemnesserweg 40	Woning beheerder	0004486
031	Fransepad 2	onbekend	0004487
032	Fransepad 17	Manege	0004488
033	Fransepad 22	Woning	0004489
034	Fransepad 38	Woonhuis	0004490
035	Fransepad 60;62	Dubbel woonhuis	0004491
036	Burg. Heerschopweg 2;4	2 woningen	0004492
037	Heideweg 6	Woonhuis	0004493
038	Heideweg 8	Villa	0004494
039	Prins Hendriklaan 19	Villa	0004495
040	Huizerweg 9	Postkantoor;Politie	0004496
041	Huizerweg 14	Villa	0004497
042	Huizerweg 24	Villa	0004498
043	Huizerweg 57	Villa	0004499
044	Kerklaan 1	Woning	0004500
045	Kerklaan 3	Boerderij	0004501
046	Kerklaan 10	Vergaderlokaal	0004502
047	Kerklaan 11	Woonhuis	0004503
048	Kerklaan 16	School	0004504
049	Kerklaan 17	Kerk	0004505
050	Kerklaan 18;18 A	Woonruimte personeel	0004506
051	Kerklaan 19	Pastorie	0004507
052	Kerkpad 2 A	Woning	0004508
053	Kerkpad 4	Woning	0004509
054	Koloniepad 4	Villa	0004510
055	Korte Bergweg 1	Woonhuis	0004511
056	Korte Vliegweg 6	Woning	0004512

057	Langeweg 7	Woonhuis met atelier	0004513
058	Langeweg 15	Woning	0004514
059	Langeweg 17	Winkel	0004515
060	Matthijssenhoutweg 1;3	Woonhuis	0004516
061	Matthijssenhoutweg 4	Villa	0004517
062	Matthijssenhoutweg 5;7	2 woningen	0004518
063	Matthijssenhoutweg 37	Woonhuis	0004519
064	Matthijssenhoutweg 49	Woonhuis met atelier	0004520
065	A. Mauvelaan 2	Woonhuis	0004521
066	A. Mauvelaan 3	Villa (kantoor?)	0004522
067	Meentweg 9	Woonhuis	0004523
068	Meentweg 17;19;21;23	Vier woonhuizen	0004524
069	Melkweg 2	?	0004525
070	Melkweg 9	Woonhuis	0004526
071	Middenweg 6	Boerderij	0004527
072	Tweede Molenweg naast 1	Garage	0004528
073	Mosselweg 30,32	Dubbele woning	0004529
074	Naarderweg 1;3	Winkels; Woningen	0004530
075	Naarderweg 2	Woonhuis	0004531
076	Naarderweg 49	Kantoor	0004532
077	Naarderweg 53	Villa	0004533
078	Noolseweg 16	Villa	0004534
079	Noolseweg 23	Landhuis	0004535
080	Noolseweg 25;25 A	Villa	0004536
081	Noolseweg 32	Villa	0004537
082	Noolseweg 39	Kantoor	0004538
083	Noolseweg 53	Woonhuis	0004539
084	Noolseweg 55	Woonhuis atelier	0004540
085	Onder den Dael 8	Villa	0004541
086	Polweg 11 B	Woonhuis met atelier	0004542
087	Prof. Van Reeslaan 9	Kantoor (?)	0004543
088	Pastoor De Saeyerweg 8	Villa	0004544
089	Schapendrift 16	Woning met atelier	0004545
090	Schapendrift 18	Woning	0004546
091	Schapendrift 30;32	Boerderij	0004547
092	Schapendrift 55	Woonhuis	0004548
093	Schapendrift 71	Woonhuis	0004549
094	Schapendrift 80	Villa	0004550
095	Schapendrift 82	Woonhuis	0004551
096	William Singerweg 4	Woning met atelier	0004552
097	William Singerweg 13	Woning met atelier	0004553
098	Smedenweg 1	Woning	0004554
099	Torenlaan 1	Winkels	0004555
100	Torenlaan 10	Restaurant;Cafe	0004556
101	Torenlaan 12;12 A;12 B	2 winkels; garage	0004557
102	Torenlaan 13	Villa met kantoor	0004558
103	Torenlaan 14	Pastorie	0004559
104	Torenlaan 16	N.H. Kerk	0004560
105	Torenlaan 23	Praktijkruimte	0004561
106	Torenlaan 23 A	Woonhuis met atelier	0004562
107	Torenlaan 25	Woonhuis	0004563
108	Torenlaan 25 A	Woonhuis	0004564
109	Torenlaan 29;31	onbekend	0004565
110	Torenlaan 39	Villa en stalgebouw	0004566
111	Torenlaan 50	Gemeentehuis	0004567
112	Torenlaan 56	Woonhuis	0004568
113	Torenlaan 61	Villa	0004569
114	Torenlaan 67	Woonhuis met kantoor	0004570
115	Torenlaan 70	Woonhuis	0004571
116	Venenweg 1	Boerderij	0004572
117	Venenweg 9	Woonhuis	0004573

118	Verbindingsweg 12	Woonhuis	0004574
119	St. Vitusweg 1	Praktijkruimte	0004575
120	Vliegweg 9	Woning met atelier	0004576
121	Vliegweg 15	onbekend	0004577
122	Vliegweg 20	Woonhuis	0004578
123	Wallandlaan 6	Woning	0004579
124	Waterschapslaan 11	Woonhuis	0004580
125	Waterschapslaan 15	Hek	0004581
126	Zwaluwenweg 3	Villa	0004582
127	Zwaluwenweg 4	Woonhuis	0004583
128	Zwaluwenweg 26	Woonhuis;Atelier	0004584

Colofon

Uitgave
Provinciaal Bestuur van Noord-Holland
Dreef 3, 2012 HR Haarlem
telefoon 023 - 14 31 43

Samenstelling
ir. J.A. van der Hoeve
Afdeling Cultuur en Educatie, Cluster Monumentenzorg
Dienst Welzijn, Economie en Bestuur

Vormgeving, zetwerk en drukwerk
Bureau Grafische Produktie
Centrale Bestuursdienst

Oplage
250 exemplaren

Haarlem, januari 1993

Blaricum